Interviu cu Ioan Griffaton

Numele dumneavoastră e loan Griffaton, născut in 1930. M-ar fi interesat să-mi povestiţi puţin despre când s-a făcut colectivizarea aici in sat.

Când s-a făcut colectivizarea, asta a fost în '50 la noi; nu pot să spun prea mult, dar atunci am primit eu ceartă cu preşedintele, şi de-aia am fost ridicat şi în Bărăgan.

(Ce s-a întâmplat?) Am avut de la sfat lucernă pentru cosit. CAP-ul nu a luat, ei n-au avut cu cine să coasească, ei o vrut cu lucernă de tot, nu cu parte la sfat. Tata o avut bicii, hărmăsarii şi a avut nevoie de fân. Atunci am luat-o noi, eu cu un văr de-al meu şi încă un prieten. Drăgan Iacob şi Boquel Peter, noi am luat lucernă să cosim şi Boboiciov Pavel era preşedintele CAP-ului de atunci, şi el o vrut să ne gonească afara, dar noi am avut contract cu primăria, că noi lucrăm tot pământul lor şi avem partea noastră. Ei l-or vrut tot. I-am zis: „*du-te măi omule că altfel îţi tai capul cu coasa*", şi în două săptămâni eram deja în vagon şi am plecat.

(N-aţi avut pământ foarte mult?) Nu, tatăl meu o fost om sărac, am avut două hectare de pământ, eram trei fraţi. Tata n-a fost la CAP, că noi n-am avut pământ, pământul l-o luat în '47. *(Şi atuncea cât pământ aţi avut?)* Două hectare. *(Şi totuşi v-a expropriat?)* Da, tot, şi caii, tot. *(Aţi primit vreun act de expropriere?)* Nimic. *(Cine a venit să-i ia?)* Statul, primarul, jandarmii ce au fost atunci. *(Cine era primar atunci?)* Nici nu mai pot să spun cine era primar atunci. *(Când s-a făcut înainte o întovărăşire?)* S-a făcut întovărăşirea, dar nu cu noi, numai cu ăştia care au avut pământ. Românii au venit din altă parte şi au primit pământul. *(Ce erau cei veniţi?)* Erau macedoneni şi ăştia or venit atunci din Bulgaria, macedoneni, în '46, '47, ei ne-or luat nouă pământul. *(Au primit o suprafaţă fixă?)* A primit fiecare familie 4 hectare şi 40 de ari. *(Şi ei s-au înscris în CAP după aia?)* Erau obligaţi să se înscrie în CAP, n-au mai avut ce face, că i-au spus că le ia pământul şi gata.

(A venit cineva care i-a convins?) A venit de la Partid, de la Timişoara. Eu nu m-am înscris in CAP pentru că nu mai aveam pământ şi după aia când au venit atuncea, o dat acasă din Bărăgan, am fugit acolo, că nevasta mea a fost acasă, ea n-a fost ridicată.

(Dar cum de n-a ridicat-o?) Era un sergent, atunci s-au înfiinţat primii miliţieni, şi era un sergent de la miliţie care o venit cu jandarmii după mine, şi a ridicat numa' buletinul meu şi p-a lu' nevastă-mea l-o dat înapoi; zice: *"E mai bine dacă pleci singur şi pe ea o laşi acasă*". Aşa o spus miliţianul. Era om bun, o vrut să mă scoată, dar n-o avut cum. Nu mă cunoştea pentru că am fost lăsat la vatră de la armată şi el o vrut atuncea dacă venea timpul ăsta să fiu acasă. Şi-am lăsat eu nevasta acasă şi am fost în Bărăgan singur cu părinţii. *(Şi nevasta cum se numea, familia ei?)* Weber Carolina, născută în '32. *(Atunci v-a luat casa?)* Nu, casa la părinţii mei au luat-o, ea s-a dus la părinţii ei, acolo am stat şi eu. *(Şi-atunci cum de v-a ridicat?)* Tot pe numărul ăsta de acolo, parcă eram acolo la părinţi, dar stăteam cu soţia. *(Când aţi venit înapoi unde aţi stat?)* Aici.

(Când aţi venit aţi lucrat la CAP?) Da, am lucrat acolo. *(Şi cum aţi lucrat?)* Plătit, mi-a dat cereale tot, prin '56 am început să lucrez la CAP, trebuia să fii mulţumit, dacă n-ai primit mai mult, trebuia să fii mulţumit cu ce-ai primit. Primeam grâu, porumb, 2 lei pe zi, 3 lei pe zi, depinde. *(Cât aţi lucrat?)* 31 de ani, nevastă-mea 30 de ani. *(Ea a lucrat şi în perioada cât aţi fost plecat?)* Ea a mai lucrat şi cât am fost eu plecat, dar ea după aia, când a născut, a rămas acasă. *(Şi aţi primit pensie de la CAP?)* Da, 186 de mii pentru 31 de ani şi soţia 190 de mii pentru 30 de ani. Ea are ani mai puţini ca mine, dar a primit cu doi ani pensie mai repede decât mine. De aia s-a ridicat.

(CAP-ul mergea bine când aţi venit?) Când am fost primii ani, CAP-ul mergea bine, dar după aia, mereu înapoi, fiindcă statul nu a lăsat să faci ce vrei. Ei or venit şi te-or obligat, asta trebuie să faci şi gata. Am fost şapte ani şef de echipă la livadă şi n-ai putut să faci cum vrei, ei or

venit şi ţi-or spus: asta trebe să faci, ori îi bine, ori nu-i bine, asta să faci şi nu era bine şi de aia n-a mai mers CAP-ul. *(Ce nu era bine?)* Ne-o pus Tomnaticul prea mult să punem vie, am pus peste 200 de hectare de vie prin '70, '72, ne-a pus să punem 250 de hectare de vie, 240 hectare Livadă şi asta m-o omorât. Nu mai era cu cine să lucrezi şi dac-ai adus oameni din altă parte, că ăştia or vrut bani, oamenii noştri o primit în timpul ăsta 2000 de lei, ei or primit 2500.

(Deci p rime u mai mult cei care or venit cu ziua?) Da, şi şefii or venit cu maşinile, că eu n-am vrut să fiu şef, că stăteau maşini întregi, de la partid până la ultimul preşedinte care-o fost în jur, maşini care numa' o primit bonuri de la preşedintele nostru, du-te şi ia: piersici, căpşuni, prune, vişine, ce era fără plată, asta o contribuit la căderea CAP-ului.

Dacă au lucrat 40 de femei şi n-am avut plată, să-i plătesc seara, n-am avut de unde, trebuia să fur din altă parte, dintr-o lucrare care n-am practicat, trebuia să fur de acolo ca să plătesc oamenii. De exemplu, eu am recoltat vişine, am predat toată marfa ce-am recoltat, de pomană, dar oamenii trebuia plătiţi. Atunci trebuia să fac eu ceva, ori am făcut tăieri verde de la pomi, ori am săpat ca sa-i plătesc pe oameni. 0 lucrare care n-am făcut-o trebuia să figureze în acte ca să plătesc oamenii. De aia n-a mai mers CAP-ul.

(Luau şefii?) Da, nu exista un preşedinte de la sfat din tot judeţul care să nu umble pe la noi, numa' să primească. Noi, din oamenii ăştia, n-am putut să vând nimic, mai era o altă echipă, din ăştia am mai vândut, dar de la echipa asta, am lucrat numai pentru şefie. Sâmbăta, asta era! *(Cine era preşedinte?)* Feneş, el a venit după Boboiciov, a mai fost atuncea Hehn Hans, a fost preşedinte. El o avut numa' patru clase, după aia a făcut 3 ani la partid în Timişoara. *(El câţi ani a fost?)* Din primii preşedinţi o fost Boboiciov, după aia a fost Hehn Hans, înlocuitorul Feneş şi Călugărul o fost iară înlocuitorul. A fost din când în când înlocuit. *(Şi ce era Feneş, ungur?)* Da, ungur, nu era din sat născut, şi Boboiciov a fost bulgar, era venit din Besilnova, nu era din sat.

(El a creat CAP-ul?) Da, el a fost primul preşedinte al CAP-ului. *(Mai mulţi au avut conflicte cu el?)* Da. *(De ce, era mai aspru?)* El a vrut să arate cine-i el, că el e secretar de partid cică, ce putere am, cine sunt eu. *(Credeţi că s-au schimbat relaţiile dintre oameni cu CAP-ul, dumneavoastră aţi simţit vreo schimbare?)* Schimbare s-a simţit de când s-a luat pământul, că daca o dată te vezi că nu mai ai nimic, au intrat în curte, ţi-au luat cal, căruţă, vacă, tot ce-ai avut, pluguri, n-ai avut cu ce să te opui, fiindcă eram nemţi, nu puteam să spunem nimic, eram naţiunea care a pierdut războiul, parcă noi am fost de vină!

(Au fost deportaţi în Rusia?) Da, sigur, mulţi au fost de aici, din familia mea nu. *(Aţi putut să dovediţi că sunteţi francez?)* Tata era prea bătrân, a trecut de o vârstă, fraţii mei au fost în Germania, n-au fost acasă şi eu am fost prea tânăr, am avut doar 14 ani. *(Ce-a făcut lumea după expropriere?)* Fiecare s-o dus la lucru unde-a putut. IAS-ul s-a făcut în '46. *(Cu ce pământ?)* Cu pământul nostru, ei au luat o parte din pământ şi voi primiţi în partea asta şi ăsta-i al nostru. Ei au luat pământul ăsta şi gata. Cu restul de pământ neconfiscat au făcut CAP. Tot ce a luat IAS-ul a fost luat şi restul o rămas pentru colonişti. În '50 coloniştii s-au înscris în CAP, i-au obligat. *(Cine era şef pe atuncea?)* Nu mai ştiu cine-a fost primar pe arunci. Feneş a fost cel mai mult aicea, a făcut şi cea mai multa treabă. A vrut să facă mai mult, dar după aia s-a stricat şi el, l-o obligat de la judeţ să se strice. *(Tot au venit şi au cerut pe gratis?)* Da tot pe gratis, l-o obligat să predea tot grâul pentru membri, n-a venit să împartă grâul pentru oamenii care lucrau la CAP.

(Dumneavoastră ca şef de echipă ce sarcini aveaţi?) Stabileam normele şi tot ce s-a făcut în livadă, trebuia să răspund şi de oameni şi de lucrare, şi ce am predat. *(Dacă oamenii n-au primit bani, nu erau nemulţumiţi?)* Veneau la mine şi se certau cu mine, eu trebuia să mă cert cu alţii, cu fermierul, care era Gheorghiade. A murit şi el. *(Se fura, în afară de şefii care veneau şi luau pe gratis?)* Înainte nu s-a furat, furatul a început cam din '70 încoace. Până în '70 nu s-a furat nimic, se duceau oamenii şi lucrau, hai dacă o luat un strugure, de exemplu, dacă o lucrat la struguri, să ducă

acasă, dar mai mult nu. Dan, după aia, când o văzut ca şefia vine şi ia cu maşini întregi, au început şi ei să fure. Până în '70 au fost plătiţi dar nu prea, fiindcă s-a construit mult, toate zootehnia şi SMA şi atunci n-am primit leafă aşa mult, 3 lei pe zi.

(Dumneavoastră ca şef de echipă?) Toţi oamenii, atât a fost ziua de muncă, 3 lei. Înainte de '70, după '70 am primit leafă mai multă, că n-au avut nici banii valoare aşa, şi nu s-a mai construit atunci şi am primit bani ceva mai mult, dar nu prea mult.

(Cât a rezistat CAP?) Până după Revoluţie. În ultimii ani fiecare o luat ce-a vrut, şi şefii. După '90 totul a fost gata. S-a făcut o asociaţie acolo, iar a fost şefie care o fost atuncea. Feneş n-a mai fost, era ginere-său, ăla o fugit atunci în Germania, o venit altul, ăştia or făcut asociaţie şi ei or făcut ce-or vrut ei.

(Toţi de la CAP mai sunt la asociaţie?) Eu nu ştiu unde au ajuns banii de la zootehnie, de la SMA, de la birou, nu ştie nimeni nici până acum şi nici n-o să afle nimeni niciodată. Maşinile s-au vândut şi s-au furat.

(Dumneavoastră v-aţi primit pământul?) Pământul l-am primit înapoi, îl lucrez eu, este în sat. *(Când s-a făcut exproprierea în '45 toţi nemţii au fost expropriaţi?)* Au fost câteva familii care au fost exceptate şi îndreptăţite. Au fost la români în armată, ori nu ştiu. *(Asta nu a provocat o tensiune, că unii au fost şi unii nu?)* Nu, n-am avut cu ei nimica, ce puteam să fac eu dacă lor le-o lăsat pământul şi nouă ne-o luat.

(După ce s-a făcut CAP-ul, ei au păstrat pământul?) Nu, când s-a făcut, trebuia să bage tot înăuntru, că ăştia care o fost îndreptăţiţi, aşa cum o fost Kech, ăştia nici n-o mai ştiut ce să facă, ei trebuia să plătească mai mult la stat decât au produs ei. Dacă au avut un porc, şi ăsta l-or luat, n-or avut ce mânca nimic, din cauza cotelor, de predat grâu şi porumb. Lumea s-a înscris în CAP numa' să scape de pământ, să nu aibă. Nu a refuzat nimeni. Au fost unii care au predat pământul şi nu s-au înscris in CAP, au fost şi din ăştia. *(Toată lumea şi-a putut păstra grădina?)* Da, grădinile da, aveau cam 28 de ari, aşa au rezistat oamenii. *(Ce cultivau în grădină?)* Zarzavaturi, mergeau la piaţă la Timişoara şi cu asta au trăit. *(Vie au avut oamenii?)* Da au avut, ele s-au împărţit la IAS şi la CAP, care parte a căzut la IAS. Şefia a făcut împărţirea.

(Dumneavoastră credeţi că v-au trimis în Bărăgan din cauza conflictului pe care l-aţi avut?) Numa' de asta. Fâneţele erau ale sfatului, sfatul a avut 115 lanţuri de pământ, asta ar fi cam 70-75 de hectare de pământ, nu era nici la IAS, nici la CAP. Am avut un contract cu ei. *(După ce v-a deportat, asta a mai durat cu contractul ăsta?)* Nu; lucram în parte pentru vite şi animale, în trei, două părţi avea sfatul şi o parte eu. *(Când aţi lucrat la CAP, v-a ajuns să trăiţi sau aţi mai lucrat şi altceva?)* Am mai lucrat în grădină acasă, am mers la piaţă, eu dacă eram liber, nevasta. *(Unde mergeaţi la piaţă?)* La Timişoara cu legume, ardei, roşii, cultivam şi roşii şi predam la gara aicea pentru bani, pentru export. S-au exportat ardei aicea, dar cel mai mult roşii, vagoane şi vagoane de roşii. *(Şi vă plătea relativ bine?)* Da. *(Între ce ani era?)* 0 fost '60, '65. *(Cine, statul?)* Nu, CFR-ul.

(Mai trăieşte cineva din perioada aia când s-a făcut colectivul, din cei care au fost şefi?) Mai sunt şi care trăiesc din ei, dar prea mulţi nu mai sunt, că e mult de atunci. Nemţii ăştia toţi au plecat. *(S-au întors din Bărăgan aicea?)* Ăştia care au fost plecaţi cu noi, aproape toţi s-au întors. *(Dumneavoastră în ce sat aţi fost în Bărăgan?)* În Răchitoasa, Giurgenii Noi. *(L-aţi cunoscut pe Miron Belmustaţă, aşa cam de vârsta dumneavoastră, Sima Belmustaţă?)* Dar din Becicherec noi n-am avut la Răchitoasa. Am avut de la Periam, SânPetru, Cenei, Cărpiniş, Lenauheim, Otelec, unguri şi români. *(Cam câte case au fost în Bărăgan, la Răchitoasa?)* Peste 900 de numere de case, am avut o mie şi ceva de numere, dar câteva căşi n-au fost făcute acolo unde am stat noi, n-au fost locuite tot. Eram împărţiţi în două şi după aia totuşi ne-am adunat. Şi cu Tomnaticul putem spune că am fost la un loc. Şi primul transport şi al doilea transport iar s-a reunit, acolo, tot lângă noi au

ajuns.

(Şi cam câţi au fost din Tomnatic, nu ştiţi aproximativ?) Nu pot să spun, peste 400, două transporturi au fost acolo.

(Credeţi că a fost o legătură între colectivizare şi deportare?) Nu ştiu, acolo eram duşi prima oară, or spus ca pe chiaburi îi duce. Na, după aia, o dus pe toţi. *(Aţi fost imediat ridicat?)* Da, prima zi, am stat trei zile la gară, după aia ne-au băgat în vagoane şi hai, tinde-o. *(Părinţii cum se numeau?)* Griffaton Matei şi Griffaton Ecatenina. *(Şi erau din ramură franceză?)* Tatăl meu a fost de aici, din Tomnatic. Nu ştiu de unde era venită familia, asta trebuia să caut eu prin acte. *(Ce număr aveţi la casa unde or stat părinţii?)* 527. *(La colectiv, când aţi lucrat nu erau numai nemţi?)* Erau şi români, şi bulgari, şi toate naţionalităţile, şi ţigani. *(Şi cum era mai bine?)* Din partea mea, putea să fie cum o fost înainte, fără colectiv, şi fără nimic, să nu ştiu nimic de ei, că acolo acasă ai lucrat cum ai putut.

Chiar dacă n-am avut pământ mult, da am mai luat în arendă pământ şi am trăit bine. La CAP trebuia să te duci la lucru şi duminică n-ai stat bine acasă, deja venea maşină, "tit, hai", venea şi ne aduna cu maşina, "hai afară la lucru"; mergea lumea – ce era sa facă!

(Şi acuma vă merge mai bine?) Lucru am, lucrez singur, eu, nevastă-mea, mai fata, nepoţii.